

5. Yurynets Z.V., B.M. Maksymiv. *Innovatsiyna strategiya rozvytku promislovyh pidpryemstv Ukrainy. Monografiya. Lvlv.: Vydavnychiy tsentr LNU im. I.Franka, 2011. 203 s.*

6. Yurynets R.V. *Vykorystannya ekstrapolyatsiynih metodiv ta eksperthnyh otsinok pry prognozuvanni sotsialno-ekonomichnyh pokaznykiv regionu. // Demokratychno vryaduvannya v konteksti globalnyh vyklykiv ta kryzovyh sytuatsiy: mater. nauk.-pr. konf. za mizhnar. uchastyu (3 kvitnya 2009 r., m. Lvlv): u 2 ch. Ch. 2 / za nauk. red. chl.-kor. NAN Ukraini V.S. Zagorskogo, dots. A.V. Lipentseva. Lvlv: LRIDU NADU, 2009. S. 468-471.*

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Юринець Зорина Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту

Львівський національний університет імені Івана Франка

пр. Свободи, 18, м. Львів, 79000, Україна

e-mail: zorynka_yur@mail.ru

Юринець Ростислав Володимирович, кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математичного моделювання та інформаційних технологій

Львівський регіональний університет державного управління національної академії державного управління при Президенті України

вул. Сухомлинського, 16, м. Львів-Брюховичі, 79491, Україна

e-mail: rr12345@ukr.net

ДАНИЕ ОБ АВТОРАХ

Юринець Зорина Владимировна, кандидат экономических наук, доцент кафедры менеджмента

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

пр. Свободы, 18, г. Львов, 79000, Украина

e-mail: zorynka_yur@mail.ru

Юринець Ростислав Владимирович, кандидат физико-математических наук, доцент кафедры математического моделирования и информационных технологий

Львовский региональный университет государственного управления национальной академии государственного управления при Президенте Украины

ул. Сухомлинского, 16, м. Львов-Брюховичи, 79491, Украина

e-mail: rr12345@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHORS

Yurynets Zoryna Volodymyrivna, Ph.D. in Economical Science, Associate Professor

Ivan Franko Lviv national University

18, Liberty Avenue, Lviv, 79000, Ukraine

e-mail: zorynka_yur@mail.ru

Yurynets Rostyslav Volodymyrovych, Ph.D. in Economical Science, Associate Professor

The Lviv regional institute of public administration national academy of public administration, the office of the President of Ukraine

16, Sukhomlinsky street, Lviv-Bryukhovychi, 79491, Ukraine

e-mail: rr12345@ukr.net

УДК 339.166.5:339(477)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Костик Є.П.

Предметом дослідження є особливості розвитку інтелектуальної власності в умовах впливу глобалізаційних процесів на національну економіку.

Мета наукового дослідження полягає у розгляді особливостей розвитку інтелектуальної власності в умовах трансформаційних процесів та глобалізаційних змін національної економіки.

Методи дослідження. Для уточнення понятійного апарату, визначення змісту процесу оцінки, обґрунтування критеріїв і системи показників, класифікації напрямків і методів оцінки, застосовано методи абстракції, аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення.

Методологія проведення роботи. Основні положення економічної теорії в галузі економіки інтелектуальної власності; праці вітчизняних та зарубіжних учених і практиків в означеній сфері.

Результати роботи. У контексті означеної проблематики ми спробували розкрити особливості розвитку інтелектуальної власності в умовах трансформаційних процесів та глобалізаційних змін національної економіки.

Галузь застосування результатів. Результати даного дослідження можуть бути застосовані у сфері вивчення проблем інтелектуальної власності та економіки інтелектуальної власності.

Висновки. *Отже, сучасні тенденції глобалізації економіки, лібералізації світових ринків, стрімкого прогресу технологій у галузі міжнародних комунікаційних систем, загострення та зміни форм конкурентної боротьби, утвердження інтелектуальної діяльності як рушійного фактора розвитку інформаційного суспільства загострюють проблеми регулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності. А відтак, права інтелектуальної власності перетворюються на важливий інструмент глобальної конкуренції держав та їх союзів за доступ до інноваційних ресурсів та ринків інноваційної продукції.*

Ключові слова: *інтелектуальна власність, об'єкти інтелектуальної власності, правова охорона інтелектуальної власності, інвестиції, об'єкти промислової власності, інтелектуальна рента, авторське право, глобалізація економіки, глобальний ринок, міжнародна торгівля, глобальне конкурентне середовище, комерціалізація інтелектуальної власності, підробки і піратство.*

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ И ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПЕРЕМЕН НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Костик Е.П.

Предметом исследования являются особенности развития интеллектуальной собственности в условиях воздействия глобализационных процессов на национальную экономику.

Цель научного исследования заключается в рассмотрении особенностей развития интеллектуальной собственности в условиях трансформационных процессов и глобализационных изменений национальной экономики.

Методы исследования. Для уточнения категориального аппарата, определения содержания процесса оценки, обоснования критериев и системы показателей, классификации направлений и методов оценки, применены методы абстракции, анализа и синтеза, систематизации и обобщения.

Методология проведения работы. Основные положения экономической теории в области экономики интеллектуальной собственности; труды отечественных и зарубежных ученых и практиков в указанной сфере.

Результаты работы. В контексте обозначенной проблематики мы попытались раскрыть особенности развития интеллектуальной собственности в условиях трансформационных процессов и глобализационных изменений национальной экономики.

Область применения результатов. Результаты данного исследования могут быть применены в области изучения проблем интеллектуальной собственности и экономики интеллектуальной собственности.

Выводы. *Итак, современные тенденции глобализации экономики, либерализации мировых рынков, стремительного прогресса технологий в области международных коммуникационных систем, обострение и изменения форм конкурентной борьбы, утверждения интеллектуальной деятельности как движущего фактора развития информационного общества обостряют проблемы регулирования международных отношений в сфере интеллектуальной собственности. Следовательно, права интеллектуальной собственности превращаются в важный инструмент глобальной конкуренции государств и их союзов за доступ к инновационным ресурсам и рынкам инновационной продукции.*

Ключевые слова: *интеллектуальная собственность, объекты интеллектуальной собственности, правовая охрана интеллектуальной собственности, инвестиции, объекты промышленной собственности, интеллектуальная рента, авторское право, глобализация экономики, глобальный рынок, международная торговля, глобальная конкурентная среда, коммерциализация интеллектуальной собственности, подделки и пиратство.*

THE PECULIARITIES OF THE DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL PROPERTY IN CONDITIONS OF THE TRANSFORMATIONS AND GLOBALIZATION CHANGES IN THE NATIONAL ECONOMY

Kostyk Ye.P.

The subject of research is the peculiarity of the development of intellectual property in conditions of the globalization influence on the national economy.

The purpose of scientific problem is to study the peculiarities of the development of intellectual property in the conditions of transformations and the globalization changes in the national economy.

Methods of research. The methods of abstraction, analysis and synthesis, systematization and generalization are used for definition the conceptual apparatus and the content of the assessment, foundation criteria and indices, classification directions and methods of assessment.

Methodology work. The main principles of the economic theory in economics of intellectual property; the works of domestic and foreign scientists and practitioners in this field.

Results of work. The peculiarities of the development of intellectual property in conditions of transformations and the globalization changes of the national economy were considered in the context of the defined problem by us.

Practical implications. The results of this study can be used in the study of problems of intellectual property and the economics of intellectual property.

Conclusions. *Therefore, the modern trends of economic globalization and liberalization of world markets, the rapid progress of technology in the field of international communication systems, exacerbation and changes of the forms of competition, strengthening of intellectual activity as the motive factor of the development of the information society – exacerbate the problems of regulating international relations in the sphere of intellectual property. Consequently, rights of intellectual property become an important instrument in the global competition of states and their unions in access to innovative resources and markets innovative products.*

Key words: *intellectual property, objects of intellectual property, legal protection of intellectual property, investments, objects of industrial property, intellectual income, copyright law, globalization of economy, global market, international trade, global competitive environment, commercialization of intellectual property, counterfeiting.*

Постановка проблеми. Творча та інноваційна діяльності є рушіями економічного зростання і конкурентоздатності. Економічне зростання тісно пов'язане з тим, наскільки економіка заохочує, стимулює і створює сприятливі умови для творчості та інновацій. Вирішальним чинником збільшення користі від творчої та інноваційної діяльності є чітка правова і регуляторна система, яка передбачає визнання важливої ролі інтелектуальної власності, набуття, охорону і захист майнових прав авторів, винахідників, новаторів.

У звіті Українського національного комітету Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine) зазначається, що ефективність режиму охорони прав інтелектуальної власності у певній країні є вирішальним елементом, що дозволяє новаторам і винахідникам розкрити свій потенціал і дає їм змогу перетворити свої ідеї у високоякісні товари та послуги, які забезпечать створення нових робочих місць і стимулюватимуть економічне зростання. Значення охорони цих інтелектуальних активів у контексті досягнення країнами своїх цілей економічного розвитку постійно зростає [1, с. 6].

Ступінь вивчення проблеми. У низці досліджень розкрито ряд питань присвячені даній проблематиці, зокрема: П.М. Цибульов, О.А. Підпригора, О.Б. Бутнік-Сіверський, В.С. Дроб'язко, В.Д. Базидевич та ін. у своїх комплексних працях розглядають загальну теорію інтелектуальної власності. Тоді, як Г. Андрощук фокусує свою увагу на інноваційній діяльності, а В.І. Борзенко та О.Р. Мірошніченко піднімають проблеми комерціалізації інтелектуальної власності в Україні. У свою чергу О.О. Сльозко та Н.В. Кузнецова розглядають особливості інвестування в інтелектуальну власність на прикладі ІВМ, натомість О.М. Левковець показує інтелектуальну власність як ресурс розвитку. Г.П. Жаровська досліджує взаємодію транснаціонального сегмента української організованої злочинності і транснаціональних кримінальних ринків в умовах глобалізації. Слід зазначити,

що дана проблематика продовжує привертати увагу наукової спільноти, а відтак є актуальною, адже окремі її аспекти залишаються невирішеними. Актуальність означеної проблематики, її недостатнє теоретичне вивчення та практичне значення обумовили головну мету і завдання дослідження.

Мета наукового дослідження полягає у розгляді особливостей розвитку інтелектуальної власності в умовах трансформаційних процесів та глобалізаційних змін національної економіки. Відповідно до мети були поставлені наступні **завдання**: на основі теоретичної бази дослідити особливості розвитку інтелектуальної власності в умовах впливу глобалізаційних процесів на національну економіку.

Виклад основного матеріалу. В умовах формування глобального конкурентного середовища результати творчої інтелектуальної праці набувають необхідності охорони для застереження себе від підробок та копіювань. Слід також наголосити на тому, що механізми регулювання та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності справляють суттєвий вплив на обсяги прямих іноземних інвестицій, ліцензійних угод, рівень розвитку національних інноваційних систем та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання усіх рівнів. Разом із тим врегулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності є складним та суперечливим процесом через посилення нерівномірності економічного розвитку країн світу. У свою чергу, держави, які прагнуть стати процвітаючими, стратегічними задачами вважають підвищення культури громадян, розвиток економіки країни, зміцнення національної безпеки, а відтак найбільш процвітаючі країни зводять у ранг державної політики розвиток творчого потенціалу нації. Так, у США і Японії працюють ретельно продумані програми розвитку творчості громадян, починаючи з дошкільного віку. Виходячи з цього, інтелектуальна власність є необхідною умовою процвітання тих культур, де її важливість знайшла повне розуміння і сприйняття та ефективно захищається законами держави [2, с.84-85].

На дуку представників наукової еліти, ми живемо в епоху технологічних суспільств, тобто суспільств, в яких визначальною ланкою у виробництві матеріальних благ є технології. Щоб вижити в конкурентній боротьбі, потрібно виробляти конкурентоздатні товари. Цього можна досягти, якщо безупинно вдосконалювати технологічні процеси для їхнього виробництва. А це можливо здійснити тільки за рахунок використання результатів інтелектуальної власності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, комерційні таємниці тощо. Безперечно, результати такої діяльності будуть більш вагомими, особливо у сфері, якщо вони отримані громадянами своєї держави [3].

Слід зауважити, що необхідною умовою для ефективного створення і використання об'єктів інтелектуальної власності є наявність в країні системи правової охорони інтелектуальної власності. Створення національної системи охорони інтелектуальної власності має подвійну мету. З одного боку, необхідно законним чином оформити економічні і моральні права авторів і право володільців об'єктів інтелектуальної власності, а з іншого боку – стимулювати в рамках державної політики творчу активність громадян, сприяти поширенню і застосуванню її результатів, заохочувати чесну торгівлю.

У свою чергу, право на одержання патенту на винахід стимулює вкладення грошей і зосередження людських ресурсів у галузі досліджень і розробок. Видача патенту стимулює інвестиції в промислове використання виробу. Публікація патенту робить доступною інформацію про нього широкому колу людей і стимулює, тим самим, створення нових винаходів і, отже, сприяє науково-технічному прогресу. У свою чергу, право на торговельну марку захищає підприємство від недобросовісної конкуренції.

Серед об'єктів промислової власності великий вплив на науково-технічний і економічний розвиток мають, безумовно, винаходи. Вплив винаходів на економічний розвиток може здійснюватися за чотирма каналами: інформація про патенти полегшує передачу (трансфер) технологій і сприяє залученню прямих іноземних інвестицій; патенти стимулюють наукові дослідження; патенти є каталізатором нових технологій і бізнесу; бізнес накопичує патенти і капіталізує їх шляхом передачі прав через ліцензійні угоди, внесення до статутного капіталу підприємств, використання у власному виробництві для отримання додаткового прибутку.

Як запевняє О.М. Левковець, патентно-ліцензійний обмін здійснюється передусім між розвиненими країнами (так, Німеччина більше 60 % патентів і винаходів продає в США і країни ЄС, купує – передусім у США; країни ЄС є покупцями 64 % обсягу інтелектуальних послуг США). Річ у тім, що перешкодою для ефективного міжнародного транспорту технологій може стати неготовність країни-реципієнта до запровадження технології (рівень технологічного, соціального розвитку, відмінності у кваліфікації працівників, у підходах до комерціалізації технологій, нерозвиненість інфраструктури, депресивний попит), причому дедалі більшого значення надається правовому захисту інтелектуальної власності. Одним із головних стимулів для компаній щодо участі у транспорту технологій є прагнення отримати інтелектуальну ренту [4, с. 63].

Інтелектуальною рентою називають надприбуток від використання відтворюваних і не пов'язаних з експлуатацією природних ресурсів інтелектуальних чинників виробництва (інтелектуального капіталу), що утворюється у зв'язку з тимчасовою монополією на інтелектуальний продукт. Інтелектуальна рента становить форму економічної реалізації власності на інтелектуальні ресурси та інноваційні продукти, форму оплати користувачем (покупцем) доступу до обмеженого на даний момент інтелектуального ресурсу і утворюється за рахунок надбавки до середньої ціни реалізації інноваційної продукції; продажу патентів і ліцензій; гудвілу. Контроль над ІР перетворюється на глобальний виграш у новому технологічному укладі [4, с. 63].

Важко переоцінити роль такого об'єкта як торговельна марка, у просуванні товару на ринок. Вдала торговельна марка – важливий внесок в економіку підприємства тому, що вона дозволяє зайняти на ринку вигідне положення, пов'язане з визнанням цієї торговельної марки покупцями.

На думку П.М. Цибульова, роль авторського права, в розвитку культури суспільства, особливо у сфері культурного (духовного) розвитку його громадян, важко переоцінити. Розвиток національної творчості не має перспектив, якщо автору не гарантована авторська винагорода за його творчу працю. Тому охорона авторського права і суміжних прав передбачає не тільки належний захист прав і суміжних прав передбачає не тільки належний захист прав видавців і виконавців, виплату справедливої винагороди авторам, але й надійний захист авторських прав, вигідний не тільки авторам, а й державі, тому що, усуваючи недобросовісну конкуренцію, вона сприяє поповненню державної скарбниці за рахунок податків. Однак, для цього необхідно створити відповідну адміністративну інфраструктуру, яка б забезпечувала суворе дотримання авторських прав [5, с. 23].

Слід зазначити, що дослідження, проведене Всесвітньою організацією охорони інтелектуальної власності (ВОІВ), показує, що галузі, які залежать від охорони авторських прав, забезпечують 2,85 % ВВП України. Хоча ця частка може здаватися незначною, порівняно з часткою основних галузей, таких як обробна промисловість (14,53 %), торгівля (12,69 %) та транспортні послуги і пов'язані з ними види діяльності (10,75 %), вона все одно є вагомою, оскільки є близькою до частки інших важливих галузей, таких як електроенергетика, газифікація та водопостачання (3,44 %), охорона здоров'я та соціальна допомога (3,14 %), будівництво (3,71 %) [1, с. 6].

Існують також й інші показники, які свідчать про роль пов'язаних з авторським правом галузей промисловості для економіки України. В Україні галузі, пов'язані з авторським правом, забезпечують робочими місцями близько 400 000 осіб, і це перевищує внесок у працевлаштування багатьох інших важливих галузей. Внесок пов'язаних з авторським правом галузей економіки у валове виробництво в 2005 році складав 3,47 %, що суттєво більше за внесок освіти (2,8 %) та соціальної і медичної допомоги (2,18 %). Внесок пов'язаних з авторським правом галузей економіки до валової доданої вартості у 2005 році складав 3,32 % [1, с. 6].

ЕКОНОМІКА ЗНАТЬ, ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА

Сучасні тенденції глобалізації економіки, лібералізації світових ринків, стрімкого прогресу технологій у галузі міжнародних комунікаційних систем, загострення та зміни форм конкурентної боротьби, утвердження інтелектуальної діяльності як рушійного фактора розвитку інформаційного суспільства загострюють проблеми регулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності. Зростання обсягів ліцензійної торгівлі, трансферу технологій, купівлі-продажу наукомісткої продукції, патентів, ноу-хау, надання консалтингових, інжинірингових послуг сприяють формуванню глобального ринку прав на об'єкти інтелектуальної власності, похідного щодо ринків науково місткої та інформаційної продукції. Водночас права інтелектуальної власності перетворюються на важливий інструмент глобальної конкуренції держав та їх союзів за доступ до інноваційних ресурсів та ринків інноваційної продукції.

На думку В.Д. Базилевича, сучасне господарство поступово перетворюється на неподільну глобальну цілісність, у якій постійно формується та реалізується різнопланові та різноспрямовані процеси, виникають нові глобальні ринки (капіталів, страхування, інтелектуальної власності), з'являються нові засоби передачі інформації (інформаційні системи, Інтернет, стільниковий зв'язок), утверджуються нові дійові особи (транснаціональні корпорації, міжнародні організації, громадські рухи), розробляються нові «правила гри» у вигляді багатосторонніх угод з питань економічного співробітництва [6, с. 307].

Зростання обсягів міжнародної торгівлі та інвестицій уможливило розвиток міжнародного трансферу об'єктів інтелектуальної власності, загостривши проблему формування відповідного інституційного середовища та розробки узгоджених правил взаємодії між окремими країнами та між суб'єктами прав інтелектуальної власності цих країн.

Важливо також зазначити, що в умовах формування глобального конкурентного середовища результати творчої інтелектуальної праці можуть бути скопійовані та впроваджені конкурентами майже миттєво, внаслідок чого виробники втрачатимуть прибуток. Відтак економічний аспект охорони та захисту прав інтелектуальної власності набуває першочергового значення в умовах глобалізації.

У свою чергу Я. Ващук наголошує на тому, що механізми регулювання та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності справляють суттєвий вплив на обсяги прямих іноземних інвестицій, ліцензійних угод, рівень розвитку національних інноваційних систем та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання усіх рівнів. Водночас проблеми врегулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності є складними та суперечливими внаслідок посилення нерівномірності економічного розвитку країн світу та існуючих відмінностей у співвідношенні імітаційних та інноваційних стратегій національних економік [7].

У звіті ICC Ukraine зазначається, що прямі іноземні інвестиції мають важливе значення, оскільки вони сприяють економічному розвитку шляхом передання технологій та управлінських навичок і завдяки створенню можливостей для працевлаштування. Україна належить до країн із перехідною економікою, з надходженням прямих іноземних інвестицій у розмірі понад \$ 5 млрд. та відтоком у менш ніж \$ 0,5 млрд. Найбільшими інвесторами в Україну за останні роки були США (12 %), Німеччина (12 %), Росія (10 %) та Франція (8 %). У 2010 році найбільші інвестори були з Європейського Союзу (54 %) та Росії (15,6 %).

За даними звіту компанії «Ernst and Young» про прямі іноземні інвестиції в Україну, незважаючи на помітне збільшення інвестицій у ринки, що розвиваються, чимало інвесторів у 2011 році продовжували вважати країни Центральної та Східної Європи (зокрема, й Україну) третім за привабливістю регіоном для інвестиційних проектів. З 2006 по 2010 рік Україна займала 10 місце серед країн центрально- і східноєвропейського регіону за кількістю інвестиційних проектів та показником створених робочих місць [1, с. 6].

Розвинені країни, країни-інноватори зацікавлені у високому рівні захисту прав інтелектуальної власності, дієвому механізмі комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності з метою підвищення власної конкурентоспроможності, пожевлення інвестиційної активності та нарощування експорту високотехнологічної продукції.

Водночас країни з низьким рівнем економічного розвитку, держави які виступають споживачами інтелектуального продукту або імітаторами інновацій, не зацікавлені у вжитті жорстких заходів щодо охорони прав інтелектуальної власності.

У цих країнах побутує переконання, що права власності не спроможні стимулювати винаходи та науково-дослідні роботи з огляду на відсутність необхідного кадрового та технічного потенціалу, низького життєвого рівня населення, неспроможного пред'являти попит на інноваційну продукцію.

Відстоюючи свої інтереси у глобальному економічному середовищі, країни, що розвиваються, розглядають жорстку систему захисту цих прав як один із чинників «приватизації знань» у світовому масштабі, монополізації ринків транснаціональними корпораціями, зростання розриву в рівнях технологічного розвитку промислово розвинених країн та країн «третього» світу, уповільнення загально цивілізаційного процесу створення та впровадження інновацій та перешкоду розвитку інноваційного суспільства.

За останні роки найбільш привабливим для інвесторів був український фінансовий сектор, на який припадає 13 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, разом з тим, зростає привабливість інших секторів, що розвиваються, зокрема логістики (10 % загальних проектів із залученням прямих іноземних інвестицій в Україні) та виробництва харчових продуктів (9 %). До інших секторів, які є об'єктом уваги щодо їх потенціалу розвитку, належать ділові послуги та програмне забезпечення, на які припадає, відповідно, 6 % та 13 % від загальної кількості інвестиційних проектів. Останній сектор є особливо вразливим до крадіжок у сфері інтелектуальної власності і отримав би значну користь від надійного режиму охорони прав інтелектуальної власності.

Слід зазначити, що ефективність режиму охорони інтелектуальної власності країни належить до чинників, які впливають на рішення компаній щодо передання технологій чи інвестування у країну. Наприклад, експерти ОЕСР встановили, що посилення охорони авторських прав в країні на 1 % сприяє зростанню прямих іноземних інвестицій на 6,8 %, а таке ж посилення охорони прав на торговельні марки і патентних прав корелює з приростом прямих іноземних інвестицій, відповідно, на 6,8 % і 2,8 % [1, с. 7].

Як показує дослідження, проблемі введення до господарського обороту об'єктів інтелектуальної власності, їх комерційному використанню і впливу на добробут громадян приділяється багато уваги в країнах з розвинутою економікою.

Цікавим у цьому аспекті є досвід Фінляндії. У цій країні діє принаймні шість організацій, що займаються консалтинговою та посередницькою діяльністю у сфері комерціалізації інтелектуальної власності. Вони діють на території всієї країни. Серед них є приватні організації, такі як, наприклад, Фонд винаходів Фінляндії. Є також і регіональні представництва центральних органів виконавчої влади, наприклад регіональні служби трьох міністерств: Міністерства торгівлі і промисловості, Міністерства сільського господарства і лісівництва та Міністерства праці. Завданнями цих організацій є забезпечення сприятливих умов для створення і введення до господарського обороту об'єктів інтелектуальної, насамперед, промислової власності. Це досягається шляхом створення регіональних консультаційних пунктів, надання допомоги в оформленні прав інтелектуальної власності, сприяння формуванню ринку споживачів цієї власності, залучення ризикового (венчурного) капіталу для фінансування заходів з комерціалізації прав інтелектуальної власності тощо.

У досвіді Фінляндії цікавим є те, що незалежно від форми власності цих посередницьких організацій держава бере безпосередню участь у їх діяльності шляхом безповоротного фінансування.

Крім того, цікавим є досвід ФРН. У цій країні центри, подібні до Фонду винаходів Фінляндії, знаходяться, як правило, при Земельних університетах. Фінансування діяльності центрів відбувається з бюджету цих університетів. Діяльність центрів, схожа з діяльністю Фонду винаходів Фінляндії, сприяє максимальному зближенню приватних винахідників і зацікавлених в їхніх розробках фірм та залученню приватного капіталу для інвестиції введенням до громадського обороту винаходів, створених фізичними особами, чим забезпечує зростання їхнього добробуту і тим самим зростання і укріплення середнього класу Німеччини.

На думку В.І. Борзенко, та О.Р. Мірошниченко, аналіз проблем комерціалізації інтелектуальної власності та визначення ключових недоліків, дають підстави для визначення напрямів вдосконалення політики у сфері комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності це:

- розробка чітких механізмів нормативно-правового регулювання, а саме кодифікація законодавства (створення та затвердження Кодексу про інтелектуальну власність);
- поєднання науки з виробництвом, що передбачає запровадження комплексу заходів (дослідження і аналіз ринку, фінансування впровадження об'єктів інтелектуальної власності, дослідження та розробку тощо);
- створення інфраструктури впровадження результатів науково-технічної діяльності у виробництво;
- створення замкнених циклів (ідея-виробництво-споживання);
- створення спеціальних комплексних структур, до функцій яких би входило: проведення експертної оцінки їх комерційного потенціалу, дослідження кон'юнктури ринку, надання новітнім розробкам фінансової підтримки, запобігання несанкціонованому використанню та розповсюдженню об'єктів інтелектуальної власності; створення національної системи підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів з інтелектуальної власності [8, с. 131].

Слід зауважити, що досвід зарубіжних країн заслуговує на вивчення фахівцями Держдепартаменту, Мінфіну, Мінекономіки, Мінпромполітики та інших міністерств, відомств, державних та недержавних організацій, зацікавлених у формуванні і розвитку середнього класу України.

Як позитивний фактор у цьому аспекті слід розглядати передбачені Законом України «Про інноваційну діяльність» пільги для інноваційних підприємств. Вони можуть стати джерелом для створення венчурного (ризикового) капіталу, що буде вкладений у новостворювану інтелектуальну власність. Це має забезпечити значні надходження до державного бюджету, а також сприяти зростанню матеріального достатку творців інтелектуальної власності.

Як запевняє О.О. Файдевич, внутрішній ринок об'єктів інтелектуальної власності в Україні, пройшовши стадію формування, сьогодні потребує державної підтримки, здійснення єдиної державної політики щодо захисту національних інтересів у сфері економіки, технологічної безпеки та регулювання експорту українських технологій. Практично не враховується ні в собівартості продукції, ні в балансовій вартості підприємств та становить менше одного відсотку їх вартості, в той час як в країнах Європейського Союзу нематеріальні активи становлять сьогодні від 50 до 85 відсотків вартості майна підприємств. Наслідком цього є те, що Україна загалом втратила \$800 млрд. при приватизації в зв'язку з тим, що не були враховані нематеріальні активи - об'єкти інтелектуальної власності. Разом із тим Україна витрачає до \$200 млн. на розробку програмного забезпечення [9, с. 12].

Вдосконалення технологій відтворення та передачі інтернаціональних продуктів інтелектуальної діяльності у вигляді цифрових даних (CD, CD-ROM, DVD), збільшення користувачів на нових ринках та доступність піратського програмного забезпечення, зокрема через Інтернет і файлообмінні мережі, сприяють швидкому поширенню піратства та контрафакції, які є глобальною проблемою сьогодення [6, с. 310].

Слід зауважити, що найбільших втрат від міжнародного піратства в сфері інтелектуальної власності зазнають країни-продуценти інтелектуальної продукції. Так, сумарні витрати (державна та приватний сектор) у США на наукові дослідження та розробки на початку 90-х рр. становили близько 150 млрд. дол. США, в Японії – 70 млрд. дол. США. Показники урядових витрат на ці цілі напочатку 90-х рр. наступні: в США – близько 60 млрд. дол. США, в Японії – 13 млрд. дол. США, в Німеччині – 12, Франції – 11, Англії – близько 5 млрд. дол. США. У цих країнах для захисту інтелектуальної власності за кордоном використовуються такі торгово-економічні важелі:

- обмеження експорту з країн-порушниць;
- скорочення інвестицій в їх економіку;
- скасування кредитування;
- згорання програм співробітництва і допомоги.

Дослідники О.О. Сльозко та Н.В. Кузнецова стверджують, що економіка промислово розвинених країн, 80-95% приросту ВВП яких обумовлено новими знаннями, втіленими в техніці і технологіях, носить інноваційний характер. Правовий захист передових технічних рішень і технологій дозволяє фірмам цих країн завойовувати на певний проміжок часу монопольне становище на ринку збуту конкретної продукції. Державна політика в галузі охорони прав інтелектуальної власності повинна бути спрямована, насамперед, на вдосконалення законодавства щодо захисту інтелектуальної власності і включає в себе регулювання процесів правової охорони, введення об'єктів інтелектуальної власності в господарський оборот, забезпечення захисту прав і законних інтересів авторів, організацій, інвесторів, країни в цілому [10, с. 109].

Підробки і піратство залишаються проблемою української економіки, оскільки вони знижують частку законної продукції в країні і сприяють розвитку «тіньової економіки», яка позбавляє уряд доходів для надання державних послуг, порушує структуру тисяч легальних робочих місць, підживляє інвестиційний клімат, створює можливості для «відмивання» коштів, спричиняє підвищення витрат на правовий захист, наражає споживачів на небезпеку, пов'язану зі споживанням небезпечних і неефективних товарів. Загалом, крадіжки у сфері інтелектуальної власності можуть мати серйозні негативні наслідки для економічного зростання країни, здоров'я та безпеки громадян, громадського порядку і безпеки. Підробки і піратство також сприяють отриманню значних прибутків організованими злочинними групами і спотворюють внутрішній ринок шляхом заохочення підприємств до незаконних видів діяльності.

Оскільки підробки і піратство перебувають за межею закону, встановлення точних масштабів цієї діяльності є надскладним завданням. Нелегальні підприємства не надають жодних звітів про свою діяльність урядовим установам і тому кількісні показники діяльності цих підприємств (таких, наприклад, як сукупні обсяги нелегальних продажів) слід визначати за допомогою непрямих методів.

За останні роки Україна досягла певних зрушень у боротьбі з підробками і піратством, потрібно зробити ще багато для того, щоб привести охорону прав інтелектуальної власності в Україні у відповідність до міжнародних стандартів [1, с. 11]. Особливої гостроти набуває тема комп'ютерного піратства. Сьогодні в тіньовому сегменті ринку програмного забезпечення та комп'ютерних ігор працюють від 20 до 35 тис. спеціалістів. Рівень використання неліцензійного програмного забезпечення в Україні у 2007 році становив 84%, що є одним із найвищих в Європі, а втрати національної економіки від комп'ютерного піратства становили більш ніж \$400 млн. на рік. Зниження комп'ютерного піратства протягом наступних чотирьох років на 10% дало б можливість додатково створити 3 тис. робочих місць, збільшити оборот українського ІТ-сектору на \$941 млн., а суму податкових надходжень - на \$69 млн. [9, с. 12]. За підсумками 2009 року рівень піратства в країні ще збільшиться [11].

В «Microsoft Україна» відзначили, що в корпоративному сегменті рівень піратства становить 45%. При цьому серед сфер бізнесу з найнижчим рівнем піратства – телекомунікації (2%) і банківські системи (40-20%). Відносно банків такі низькі показники пояснюються в основному тим, що більшість банківських установ України регулюються міжнародними банками. Крім того, найпопулярнішим продуктом серед піратів є ігрова приставка «X-Box»: понад 90% таких товарів, що продаються в Україні, є нелегальними. Далі за рівнем піратської «популярності» йде «Microsoft Office», а на третьому місці за кількістю нелегальних установок – операційна система «Windows» [11].

Офіційна статистика, яка б показувала точний відсоток підроблених товарів на українському ринку, відсутня. За оцінками Українського альянсу по боротьбі з підробками і піратством, щорічні обсяги торгівлі підробками в Україні можуть оцінюватися в 1.3 мільярда доларів, але ця сума може бути навіть вищою. Підробки і піратство складають дуже велику частку «тіньової економіки». За деякими оцінками, у 2008 році збитки економіки України від підробок сягали близько \$ 710 млн., тоді як сукупні збитки від піратської музики, кінофільмів та програмного забезпечення склали \$ 720 млн. Це означає, що підробки і піратство разом складають 33 % від загального обсягу «чорного ринку» України. Більшість підроблених товарів на ринку України не виробляються всередині країни, а імпортується ззовні. У листопаді 2012 року співробітниками митних органів України було знищено майже три тонни підроблених товарів на суму близько \$ 117 тис. Серед цих товарів були одяг, взуття та змінні леза для гоління з нанесеними, зокрема, такими марками, як Nike, Wrangler, Lacoste, Boss, Harley Davidson, Winx Club, Puma та Gillette [1, с. 16].

У зв'язку з цим вітчизняні та зарубіжні дослідники звертають увагу на необхідність не стільки жорсткого, скільки ефективного та надійного режиму охорони прав інтелектуальної власності, здатного забезпечити баланс інтересів різних країн, гармонізацію національних законодавств та плідне міжнародне співробітництво у цій сфері. В останні роки найважливіші заходи у сфері міжнародних економічних відносин та міжнародного права були спрямовані на подальший розвиток та удосконалення інституційного механізму комерціалізації та охорони прав інтелектуальної власності, спрощення процедури отримання такої охорони, визнання ключової ролі прав інтелектуальної власності у зростанні соціально-економічного добробуту та культурного розвитку народів світу.

На сьогодні інтелектуальна власність є об'єктом багатьох міжнародних угод, найважливіша з них – Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, підписана в Стокгольмі 14 липня 1967 р., яка набрала чинності в 1970 р. В основу Конвенції було покладено ідею широкого співробітництва і взаємодопомоги держав при збереженні незалежних національних систем охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

Всесвітня організація інтелектуальної власності, спеціалізований заклад в системі ООН, міжурядова організація, що регулює міжнародну систему охорони прав інтелектуальної власності та здійснює адміністративні функції щодо багатосторонніх угод з приводу її правових та економічних аспектів. Станом на 27 вересня 2004 р. членами ВОІВ була 181 країна. Україна є членом цієї організації з 26 квітня 1970 р.

18 вересня 2009 проходив симпозиум ВОІВ якому було прийняте рішення щодо необхідності об'єднання зусиль на міжнародному рівні з метою вирішення проблеми з необробленими патентними заявками. Так, Генеральний директор ВОІВ Френсіс Гаррі зазначив, що глобальний портфель необроблених патентних заявок в світі досяг в 2007 р. 4,2 млн. За останні п'ять років щорічний приріст цих не розглянутих заявок становив у середньому 8,7%.

Симпозиум надав можливість для обміну досвідом і передовими методами в області реєстрації товарних знаків і промислових зразків, надання арбітражних та посередницьких послуг для врегулювання спорів у зв'язку з інтелектуальною власністю, фінансового управління відомствами інтелектуальної власності і ролі відомств інтелектуальної власності у сприянні інновацій у партнерстві з установами, зайнятими в науковій та інноваційній сфері [12].

Висновки. З вищезазначеного констатуємо, що необхідною умовою для ефективного створення і використання об'єктів інтелектуальної власності є наявність в країні системи правової охорони інтелектуальної власності. Створення національної системи охорони інтелектуальної власності має подвійну мету. З одного боку, необхідно законним чином оформити економічні і моральні права авторів і право володільців об'єктів інтелектуальної власності, а з іншого боку – стимулювати в рамках державної політики творчу активність громадян, сприяти поширенню і застосуванню її результатів, заохочувати чесну торгівлю.

Отже, сучасні тенденції глобалізації економіки, лібералізації світових ринків, стрімкого прогресу технологій у галузі міжнародних комунікаційних систем, загострення та зміни форм конкурентної боротьби, утвердження інтелектуальної діяльності як рушійного фактора розвитку інформаційного суспільства загострюють проблеми регулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності. А відтак, права інтелектуальної власності перетворюються на важливий інструмент глобальної конкуренції держав та їх союзів за доступ до інноваційних ресурсів та ринків інноваційної продукції.

Список використаних джерел

1. *Розвиток і захист інтелектуальної власності в Україні* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: sips.gov.ua/.../Ukraine_IP_Report_UKRAINE_...
2. Ястремська О. О. *Інтелектуальна власність: навчальний посібник* / О. О. Ястремська. – Х.: Вид. ХНЕУ, 2013. – 124 с.
3. *Право інтелектуальної власності...* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.readbookz.com/.../7159.html
4. Левковець О. М. *Інтелектуальна власність як ресурс розвитку: дилема трансферу технологій* / О. М. Левковець [Електронний ресурс] // *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Сер.: Економічна теорія та право.* – 2014. - № 3. – С. 59-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnyua_etp_2014_3_8.pdf
5. *Інтелектуальна власність: Навч. посібник/ За ред. д. т. н. Цибульова П.М.* – К.: УкрІНТЕІ, 2006. – 276 с.
6. *Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: Підручник.* – К.: Знання, 2006. – 431 с.
7. Ващук Я. *Об'єкти інтелектуальної власності – нематеріальні активи підприємства* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://patent.km.ua/ukr/articles/group22>
8. Борзенко В. І. *Проблеми комерціалізації інтелектуальної власності в Україні* / В. І. Борзенко, О. Р. Мірошніченко [Електронний ресурс] // *Вісник Національного технічного університету "ХПІ". Сер.: Технічний прогрес та ефективність виробництва.* – 2014. - № 32. – С. 128-132. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpiip_2014_32_25.pdf
9. Файдевич О.О. *Сфера інтелектуальної власності в системі сучасних глобальних змін* / О. О. Файдевич [Електронний ресурс] // *Формування ринкових відносин в Україні.* – 2012. - № 7. – С. 11-14. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2012_7_5.pdf
10. Сльозко О. О. *Світові ТНК: інвестування в інтелектуальну власність на прикладі IBM* / О. О. Сльозко, Н. В. Кузнецова [Електронний ресурс] // *Інтелект XXI.* – 2014. - № 3. – С. 107-116. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/int XXI_2014_3_15.pdf
11. *Україна стала другою в світі за рівнем комп'ютерного піратства* / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tsn.ua/nauka_it/ukrayina-stala-drugoyu-v-sviti-za-rivnem-komp-yuternogo-piratstva.html

12. Програмне забезпечення: рівень піратства в Україні / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apitu.org.ua/node/1121>

References

1. Rozvytok i zakhyst intelektualnoi vlasnosti v Ukraini [Development and protection of intellectual property in Ukraine]. http://sips.gov.ua/.../Ukraine_IP_Report_UKRAINE
2. Yastrem'ska O.O. Intelektualna vlasnist [Intellectual property]. Kharkiv: KhNUE, 2013. 124 p.
3. Pravo intelektualnoi vlasnosti [Intellectual property right]. <http://www.readbookz.com/.../7159.html>
4. Levkovets O.M. Intelektualna vlasnist yak resurs rozvytku: dylema transferu tekhnolohii [Intellectual property as resource development: transfer dilemma of technologies]. Visnyk Natsionalnoho Universytetu «Yurydychna Akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». Seriya: Ekonomichna teoriia ta pravo [Bulletin of the National University "Law Academy of Ukraine named by Yaroslav Mudryi": Economy theory and Law]. no. 3. (2014). 59-75. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnyua_etp_2014_3_8.pdf
5. Tsybulov P.M. Intelektualna vlasnist: navchalnyi posibnyk [Intellectual property: educational accessory]. Kyiv: UkrINTEI, 2006. 276 p.
6. Bazylevych V.D. Intelektualna vlasnist: pidruchnyk [Intellectual property: manual]. Kyiv: Knowledge, 2006. 431 p.
7. Vashchuk Ya. Obiekty intelektualnoi vlasnosti – nematerialni aktyvy pidpryemstva [Objects of Intellectual property – intangible assets of the company]. <http://patent.km.ua/ukr/articles/group22>
8. Borzenko V.I., Miroshnychenko O.R. Problemy komertsializatsii intelektualnoi vlasnosti v Ukraini [Problems commercialization of intellectual property in Ukraine]. Visnyk Natsionalnoho Tekhnichnoho Universytetu «KhPI». Seriya: Tekhnichy prohes ta efektyvnist vyrobnytstva [Bulletin of the National Technical University "KhPI": Technical progress and production efficiency]. no. 32. (2014). 128-132. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vcpitp_2014_32_25.pdf
9. Faidevych O.O. Sfera intelektualnoi vlasnosti v systemi suchasnykh hlobalnykh zmin [Intellectual property in the system of modern global changes]. Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini [The formation of the Ukrainian market relations]. no. 7. (2012). 11-14. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/frvu_2012_7_5.pdf
10. Sliozko O.O., Kuznetsova N.V. Svitovi TNK: investuvannya v intelektualnu vlasnist na prykladi IBM [World TNC: investment in intellectual property as an example IBM]. Intelekt XXI [Intellect of the XXI-st cent.]. no. 3. (2014). 107-116. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/int_XXI_2014_3_15.pdf
11. Ukraina stala druhoiu v sviti za rivnem kompiuternoho piratstva [Ukraine became the second in the world in conditions of software piracy]. http://tsn.ua/nauka_it/ukrayina-stala-drugoyu-v-sviti-za-rivnem-komp-yuternogo-piratstva.html
12. Prohramne zabezpechennia: riven piratstva v Ukraini [Software: piracy in Ukraine]. <http://apitu.org.ua/node/1121>

ДАНІ ПРО АВТОРА

Костик Євгеній Петрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри економіки підприємства ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Сухомлинського, 30, м. Переяслав-Хмельницький, 08401, Україна
e-mail: klio79@mail.ru

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Костик Евгений Петрович, кандидат исторических наук, доцент кафедры экономики предприятия ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Сухомлинского, 30, г. Переяслав-Хмельницкий, 08401, Украина
e-mail: klio79@mail.ru

DATA ABOUT THE AUTHOR

Kostyk Yevhenii Petrovych, Ph.D. in Historical Science, Associate Professor SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University»
30, Sukhomlynskyi St., Pereiaslav-Khmelnytskyi, Kyiv region, 08401, Ukraine
e-mail: klio79@mail.ru